

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1), 475-496

Geliş Tarihi:23.01.2025 Kabul Tarihi: 22.03.2025

Yayın: 2025 Yayın Tarihi: 31.05.2025

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1623947>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİ *KIZARMIŞ YEŞİL DOMATESLER* FİLMİ ÜZERİNDEN YENİDEN OKUMAK

Buket AKDEMİR DİLEK*

Fatma ÖZKÜLEKÇİ*

Öz

Kızarmış Yeşil Domatesler kitabı 1991 yılında Jon Avnet tarafından sinemaya uyarlanarak daha geniş bir kesime yayılmıştır ve büyük ses getirmiştir. Film; toplumsal cinsiyet rolleri, kamusal ve özel alanda kadının konumu ve kadın dayanışması gibi önemli temalara odaklanmıştır. 1920 ve 1980 yılları arasında iki farklı dönemde geçen filmde kadının konumu Iddie Threadgoode, Ruth Jamison, Evelyn Couch ve Ninny Threadgoode karakterleri aracılığıyla toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmiştir. Filmde kadın kahramanlara yüklenen sıfatlar, bu sıfatların beraberinde getirdiği sorumluluklar ve kadınların bu sorumluluklar çerçevesinde toplum tarafından nasıl algılandıkları aktarılmıştır. Feminist kuram çerçevesinde betimsel analiz yöntemi ile filmde toplumsal cinsiyetin ideolojik işlevleri, kadın erkek eşitliği, toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsellik, kamusal alan ve özel alan kavramları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, *Kızarmış Yeşil Domatesler* Filmi, Kadın Çalışmaları, Feminizm, Sinema

Rereading Gender Roles through the Movie *Fried Green Tomatoes*

Abstract

The book *Fried Green Tomatoes* was adapted for the big screen in 1991 by Jon Avnet, which made it more widely available and popular. The film focuses on important themes such as gender roles, the position of women in public and private spheres, and women's solidarity. The film takes place in two different periods between 1920 and 1980, and the position of women is included in gender roles through the characters Iddie Thre-adgoode, Ruth Jamison, Evelyn Couch and Ninny Threadgoode. The distinct attributes assigned to

* Dr. Öğr. Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, buket.adilek@hku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7809-2935>

* Doktora Öğrencisi, MEB Kamil Ocak Spor Lisesi, fatmaozkulekci27@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6626-7475>

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

the protagonists in this work, the responsibilities brought by these attributes, and how these responsibilities shape the way individuals are perceived in society are conveyed to the audience. Within the framework of feminist theory, the ideological functions of gender, gender equality, gender roles and sexuality, public sphere and private sphere concepts were examined in the film using the descriptive analysis method.

Keywords: Gender Roles, *Fried Green Tomatoes* Film, Woman Studies, Femizim, Cinema

Giriş

Tarih boyunca kadın erkek rollerinde farklılıklar gözlemlenmektedir. Kadının özel alanda, erkeğin kamusal alanda aktif rol oynaması; kadının eğitim, sosyal, hukuk alanlarında haklarının olmaması ya da kısıtlı olması devam eden bir mücadelenin başlangıcı olmuştur. Feminizm hareketleri özellikle eğitim hakkının ve sosyal hakların savunulması için bir iktidar mücadelesine girmiş, devamında her dönem bir önceki dönemdeki eksikliği gidermek üzerine kurulmuştur. Feminizm kadının toplum içindeki eşitliği, özgürlüğü, eğitim hakkı, kendi bedeni üzerindeki hakları ile alakalı çalışmalara odaklanmaktadır. Feminist hareketler tarihsel süreçte I. Dalga, III. Dalga ve III. Dalga olarak belirli dönemlere ayrılmaktadır. Kadınlar; toplumsal, siyasal, sosyal, hukuki, idari gibi alanlarda yaşanan eşitsizliklerle mücadele etmiş ve toplumdaki rollerinin düzenlenmesi için çalışmıştır. Modernite ile kadının kim olduğu, toplumda nasıl konumlandırıldığı sorgulanmaya başlanmıştır. Bell Hook tarafından kaleme alınan "*Feminism is for Everybody Passionate Politics*" adlı eserde yazar, feminizmi cinsiyetçilik ve cinsiyetçilik kaynaklı yaşanan istismar ve baskıları sona erdirmeyi amaçlayan hareket olarak tanımlamaktadır (Hook, 2000, s. 1). Demir, kadını erkeğe göre ikincil konumda olmaktan kurtarma amacına yönelik sosyal, siyasal-ekonomik alanda ve eğitim alanında kadınlara erkeklerle eşit haklar tanınması fikrini modernizmin en büyük projelerinden biri olarak belirtmektedir (1997, s. 26). Feminizm; kadınların baskı altında tutulmalarının engellenmesine yönelik çalışmalar ile kamusal alan ve özel alanda erkek ve kadın eşitliğini savunmaktadır (Taş, 2016, s. 165). Temelde feminizm cinsler yani kadın ve erkek arasında eşitliği sağlamaya ve mevcut iktidar

ilişkinini dönüştürmeye çalışan bir fikir akımıdır (Arat, 2010, s. 29). Bu mücadele, bir güç savaşından ziyade eşit hakka sahip olma çabasıdır.

Farklı dönemlerde kadınlar haklarını savunmuşlardır ve farklılaşmanın nedenleri arasında dönem farkı, talep farkı, değişen değerler olabilmektedir. Bu farklılaşma, hedeflenen ideal toplum modeli içinde mevcut düzenin algılanması, düzene karşı çıkılacak politikaların üretilmesi ile kendini göstermektedir (Çakır, 2007, s. 416). Tarihsel ve kavramsal olarak feminizm hareketi belirli dönemlere ayrılmaktadır. I. Dalga, II. Dalga, III. Dalga ve son zamanlarda da IV. Dalga Hareketi olarak isimlendirilen feminizmin dört dönemi vardır. I. Dalga feminizmde eğitim ve eşitlik kavramları üzerinde durulmaktadır. 1789 tarihli Mary Wollstonecraft tarafından yazılan "*A Vindication of the Rights of Woman*" (*Kadın Hakları Savunusu*) adlı eserde yazar; sosyal, siyasi ve ekonomik sömürüye karşı çıkan ve kadın haklarını ve onlara eğitim verilmesi gerektiğini savunmaktadır (Wollstonecraft, 2012, s. 124, 125). Bu hareket içerisinde yer alan düşünürler toplumsal, siyasal, eğitim ve hukuk alanlarında eşit hakka sahip olma konularını tartışmıştır (Tür & Aydın Koyuncu, 2010, s. 5). II. Dalga feminizm 1960'larda başlamış ve 1990'lara kadar devam etmiştir. Cinsiyet nedeniyle kadınların toplumsal hayatta ezilmesi meselesiyle ilgilenen hareket, New York'ta bir grup aktivist kadın tarafından geliştirilmiştir. II. Dalga feminizm, savaş karşıtı ve sivil haklar hareketlerinin yanı sıra çeşitli azınlık gruplarının bilincine odaklanmış ve ataerkilliği kadınların ezilmesinin kaynağı olarak tanımlamış, kadınları birleşmeye ve erkek baskısına karşı mücadele etmeye davet etmiştir (Kılıç, 1998, s. 359). Mutlak haklar konusuna odaklanan I. Dalga feminizmden farklı olarak II. Dalga feminizm kültürel ve siyasi eşitsizlik meselelerini temel konuları olarak ele almıştır. II. Dalga feministler, kadınların "öteki" olmaktan kurtulup cinsel varoluşlarının ve kişisel yaşamlarının farkına varmaları için mücadele etmiştir (Şahin, 2019, s. 416). III. Dalga feminizm kadınların kendi aralarındaki iktidar ilişkisini irdelemiş olup kadının ataerkil sistem içinde sadece erkekle değil kadınla da mücadele halinde olduğu konusu üzerinde durmuştur (Budgeon, 2011, s. 249).

Ayrıca III. Dalga feminizm 1990'ların başlarında ortaya çıkan ve kadın hakları mücadelesine önceki dalgalarından farklı bir bakış açısı sunan bir feminist hareketi ifade etmektedir. Bu dalga, kadınların çeşitliliğini, bireyselliğini ve farklı deneyimlerini ön plana çıkartan, daha kapsayıcı bir yaklaşımı vurgulamaktadır. Feminizm hareketinin şu an için son örneği olarak kabul edilen IV. Dalga Feminizm, Dijital Feminizm olarak da isimlendirilmektedir. IV. Dalga Feminist mücadelenin sanal ortama geçmesi olarak tanımlanmaktadır (Knappe & Lang, 2014, s. 364). IV. Dalga Feminizm, gelişen teknolojiler aracılığıyla kadınların kamusal alanda varlıklarını göstermek için verdikleri mücadeleyi daha görünür hale getirebilmek için internet teknolojileri ve dijital platformları kullanmayı amaçlanmaktadır (Tekvar, 2017, s. 573). Feminizmin bu zamana kadar var olan üç dalgasına ek olarak, dördüncü bir dalganın ortaya çıkmış olması feminizmin halen güncel bir hareket olduğunu göstermektedir.

20. yüzyılın başlarında cinsiyet kavramı güncel bir mesele haline gelmiştir. Butler tarafından yazılan *Gender Trouble* (1990) ve *Bodies that Matter* (1993) adlı çalışmalar postmodern feminizme katkı sağlamıştır. Butler; *Gender Trouble* adlı eserinde “kadın” kategorisini oluşturan söylemsel alandan bahsetmekte ve toplumsal cinsiyet kavramı üzerine vurgu yapmaktadır. Toplumsal cinsiyet; toplum tarafından geliştirilen kültürden, söylemlerden oluşturulan kişilik özellikleri ve davranışa özgü niteliklerdir. Postmodern feministler, gender (cinsiyet) ve toplumsal cinsiyet ayrımını reddetmektedir. Cinsiyetin toplumsal cinsiyetin koşulu olmadığını tam aksine toplumsal cinsiyetin sonucu olduğunu belirtmektedir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti birbirinden ayırmak “*anatomik kaderi*” kabul etmektedir. “*Kendi bedenimiz üzerinde hak sahibi olmak için mücadele etsek de uğrunda mücadele ettiğimiz bedenler hiçbir zaman tam anlamıyla sadece bize ait değildir*” (Butler, 2010, s. 41-100) söylemi toplumun kadın bedeni üzerindeki tahakkümünü özetler niteliktedir. Toplumsal cinsiyet kavramını edimsel pratikler bağlamında kavramak için biyolojik temelli bir yaklaşımdan uzak durmak gerekmektedir. Butler, biyolojik özelliklere dayanan bir toplumsal cinsiyet kavramını kabul

etmemekte, bu da cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki çizginin bulanıklaşmasına yol açmaktadır. Butler'a göre kültürel kodlar, bedenin inşasını yadsınamaz biçimde şekillendirmektedir (Sancar, 2009). Butler'a göre bireyler çocukluklarından itibaren dilsel aktarım sayesinde toplumun değer ve kabullerini benimsemektedir (Butler, 2010, s. 233-241). Dil en önemli kültür aktarımıdır. Bu bağlamda dil aracılığı ile kültür, erkek ve kadın olarak toplumsal cinsiyet rollerinde etken rol oynamaktadır. Cinsiyete göre verilen sorumluluklar ve toplumun beklentisi erkek ve kadın rollerinin şekillenmesinde önemlidir. Toplumsal cinsiyet rolleri aile içerisi, iş yaşamı ve sosyal ortamlar gibi gündelik hayatın her alanında bireyin karşısına çıkmaktadır. Bu rollerin yansımaları bireylerin/toplumların sosyal, kültürel hayatından izler taşıyan tiyatro, sinema edebiyat gibi alanlarda temsil edilmektedir.

Mulvey, *Visual Pleasure and Narrative Cinema* (1975) isimli çalışmasında sinema aracılığı ile toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeğin bakışında kadının nesne olarak dikizlenen bir eser olduğu üzerinde durarak alana farklı bir bakış getirmiştir;

“İlk bakışta sinema, habersiz ve isteksiz bir kurbanın gizlice gözlenmesinin örtük dünyasından uzak görülebilir. Perdede görülen çok açıkça gösterilir. Ama genel geçer filmler yığın ve içinde bilinçle evrilmiş olduğu uzlaşımlar, izleyicinin varlığını ilgisiz, onlar için başkalarından ayrılmışlık duygusu üreten ve onların voyoristik fanteziden yararlanan, sihirli biçimde kendini ele veren, sıkı sıkıya mühürlenmiş bir dünyayı betimler. Daha ötesi, izleyicileri bir diğerinden yalıtın salonun karanlığı ile perdedeki değişen ışık ve gölge kalıplarının parlaklığı arasındaki keskin zıtlık, voyoristik ayrılmışlık yanılısamasının derecesini yükseltir. Her ne kadar film gerçekten gösterilmekte, görülmek üzere orada bulunmaktaysa da, projeksiyonun koşulları ve anlatsal uzlaşımlar izleyiciye özel bir dünya bakıyor olma yanılısamasını verir” (1997, s. 19).

Alıntıda belirtilen bu özel dünya, klasik anlatı sinemasında erkeğin bakışı içinde üretilen dünyadır. Klasik anlatı sineması büyük oranda anlatısını ve kameranın

bakışını erkeğin bakışı olarak konumlandırmaktadır. Bu konumlandırma nedeniyle kadınların temsilleri belirli cinsiyet rolleri içine sıkışabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, *Kızarmış Yeşil Domatesler (Fried Green Tomatoes-1991)* filminde yer alan ana temalar olan kadın dayanışması, ataerkil baskı, şiddet, bireysel özgürleşme, geleneksel cinsiyet rollerinin temsilini, toplumsal cinsiyet çalışmaları bağlamında feminist kuram çerçevesinde betimsel analiz yöntemi ile incelemektir. Çalışmada filmin ana karakterleri Iddie, Ruth, Evelyn ve Ninny üzerinden toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanması hedeflenmektedir. Özellikle kadın karakterlerin ataerkil düzenle olan ilişkileri, birbirleriyle kurdukları dayanışma bağları ve bireysel dönüşüm süreçleri analiz edilecektir. Betimsel analiz nitel veri aracılığı ile bulguları işlemektedir (Baltacı, 2019, s. 377). Betimsel analiz, araştırmanın tanımlayıcı bulgularını değerlendirmektedir ve birbirine benzer ve birbiri ile alakalı verileri önceden belirlenmiş tema ve kavram üzerinden analiz edilmesidir (Karataş, 2017, s. 75). Bu açıklama üzerinden çalışma için kadın temsili”, “toplumsal cinsiyet rolleri” ve “kamusal alan-özel alan” temaları belirlenmiştir. Belirlenen bu tematik çerçeve üzerinden feminist kuram perspektifinde belirli soruların cevapları aranmaktadır. Bu sorular; “Kadınların kendilerine yüklenen sorumluluklar ve toplumun öngördüğü normlar sayesinde mi kabul görmektedir?”, “Tarihsel dönemlere göre kadın rolleri değişmekte midir?” şeklindedir.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kadın

“*Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kızarmış Yeşil Domatesler Filmi Üzerinden Yeniden Okumak*” isimli bu çalışmanın irdedeceği mesele gereği toplumsal cinsiyet kavramını kavramsal çerçeve içerisinde açıklamak çalışmayı daha anlaşılır hale getirecektir.

Cinsiyet, biyolojik bir kavram olup dişil ya da erilliği içermektedir. Toplumsal cinsiyet ise toplumun kadın ya da erkek olmaya yüklediği anlamların bir bütünü olarak ifade edilmektedir. Toplumun oluşturduğu değerler ve yazılı olmayan normlar, erkeğe de kadına da roller yüklemektedir. Bu roller toplumun

beklentileriyle paralel gerçekleşip “kadın olma” ya da “erkek olma” halini belirlemektedir. Cinsiyet doğuştan getirilen biyolojik bir olgu olarak doğarken, toplumsal cinsiyet insan yapımı bir olgudur. Cinsiyet; cinsel organdaki görünür farklılıkları ve üreme işlevindeki farklılıkları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet ise sosyo-kültürel bir olgudur ve insan icadıdır. Toplumsal cinsiyet, davranış modellerine, rollere ve sorumluluklara eril ve dişil nitelikler yüklemektedir. En önemlisi cinsiyetten farklı olarak toplumsal cinsiyet değişkendir. Toplumsal cinsiyet, zamana, kültüre, aileye göre değişkenlik gösterebilmektedir (Bhasin, 2024, s. 8, 9). Tarihsel süreçlerde beden temsilleri cinsellik ve sosyal konumlar üzerinden biçimlenmiştir. Ataerkil toplumlarda erkek cinsi kamusal alan olan sosyal, politik ve ekonomik hayatta aktif rol almakta iken kadın cinsi ikincil rol üstlenmektedir. Bu rol dağılımı hiyerarşik bir yapıyı ifade etmektedir. Bu hiyerarşik yapıya sahip toplumlarda erkekler kadınlardan daha üstündür. Doğurganlığın temel alındığı ilk dönemlerde kadınlar toplumun merkezinde yer almaktadır. Yerleşik hayata geçilmesi ile nüfus oranında artış yaşanmış ve tarımla birlikte erkekler iş gücü olarak önemli noktaya gelmiştir. Bu durum, erkek egemen toplumun güç kazanmasında ilk itici güçlerden biridir (Bebel, 1996, s. 61).

Toplumların değer yargıları neticesinde bireyler, anne karnında olduğu dönemden itibaren cinsiyet kalıplarına sokulmaktadır. Cinsiyete göre mavi ve pembe renk ayrımının bu aşamada yapılması, bu rollerin zihinde yer edinerek toplumsal bir kurala dönüşmesinde önemli bir aşamadır (Fine, 2010, s. 220, 221). Kadın ve erkek olmak bu süreç içinde kendisine biçilen toplumsal cinsiyet rolü doğrultusunda şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyetin gelişimi, bireylerin toplum içinde aldıkları tepki ve uyarılar neticesinde biçimlenmektedir (Connell, 1998, s. 268). Beauvoir’e göre toplumsal cinsiyet rolleri biyolojik etkenlerden farklı olarak sosyal ve kültürel yapıya dayanmaktadır. “Kadınlık” sadece biyolojik bir terim değil ayrıca toplumsal değerlerin ve beklentilerin şekillendiği bir kimliktir. Beauvoir’in “*Kadın doğulmaz, kadın olunur*” söylemi bu düşüncenin bir özetidir (Beauvoir, 2019, s. 13). Her toplumun, toplumsal gelenek ve deneyimle alakalı

kendine özgü olan cinsiyet ayrımcılığı vardır. Kültürel farklılıklar, toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen etkenlerin başında gelmektedir (S. Segal, 2003, s. 3). Feminist kuramcılar toplumsal cinsiyet rollerinin cinsiyete bağlı olarak kültürel bakış açısı ile inşa edildiğini belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerini üreten kültür, bu rolleri bireylere dayatmaktadır. Kadın ve erkeğe yüklenen cinsiyet rolleri günlük faaliyet alanlarına ve statüye göre farklılık gösterebilmektedir (Butler, 2010, s. 54). Toplumsal hayatta toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadın erkek arasında güç, statü, hak/ özgürlükler ve fırsatlar açısından eşitsizlik doğabilmektedir. Bu eşitsizlik doğrudan toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilidir. Toplum içinde bireylerin davranışları toplum ile uyumlu olacak biçimde şekillenmektedir. Bireyler, doğuştan getirdikleri cinsiyet ile birlikte toplumun belirlediği toplumsal cinsiyet davranış kalıplarını içselleştirilmekte ve toplumda varlık göstermektedir. Biyolojik temelli olan doğurganlık özelliği kadınlara bazı sıfatlar yüklemektedir. Biyolojik temelli bu özellik nedeniyle kadınlar erkeklere göre daha merhametli, duygusal, naif ve kırılgan olarak etiketlenmektedir (Uluocak, Gökulu, Bilir, E. Karacık, , & Özbay, 2014, s. 7). Örneğin ataerkil sistemde kadına çocuk bakma, evle ilgilenme, anne babayla ilgilenme vb. gibi roller biçilmektedir. Bu roller ve sorumluluklar kamusal alandan ziyade özel alanla ilgilidir. Erkek ise evi geçindirme, koruma, vb. sorumluluklar ile kamusal alanla ilgili durumlarla ilgilenmektedir. Toplumsal cinsiyette kadın rolleri yaşanan dönemin, toplumun yaşayış şekliyle doğrudan ilgilidir. Örneğin I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı dönemleri öncesinde özel alanda kalması için yönlendirilen kadınlar, savaş yıllarında ihtiyaçlar neticesinde kamusal alana davet edilmiştir. Kadınlar savaş dönemlerinde fabrikalarda çalışabilmiş hatta savaş alanlarında kimi zaman hemşire kimi zamanda teçhizat üreten toplumun bir ferdi olarak görev almıştır.

Butler, 1980’li yıllardan itibaren cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımları üzerinde durmaktadır. Feminizmdeki bu ayrımın dışlayıcı olduğunu belirten Butler, feminizmin çıkış noktası olan kadın kategorisinin ortak kimlik olarak belirtilmesini eleştirir ve feminizmin bütün kadınları temsil ettiği iddiasını kabul etmez. Bu

noktada kadın kategorisi üzerinde tartışma başlatarak bazı sorular sorar; “*Kadınlar kategorisini ne oluşturur? Feminizm kadın kategorisine ait varsayımlarını neye dayandırır? Yasa önünde temsil edilecek ontolojik bütünlüğe sahip öznelerden bahsedebilir mi?*” (Butler, 2010, s. 63-65). Bu sorulara verilen cevaplar toplumsal cinsiyet rollerini anlama açısından önem arz etmektedir.

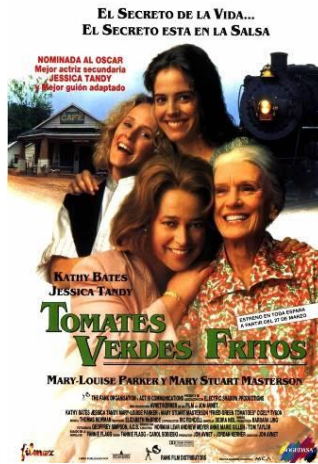
Analiz ve Bulgular: *Kızarmış Yeşil Domatesler* Filminde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yeniden İnşası

Mulvey, sinemada feminist kuram çerçevesinde kadın temsili meseli ile ilgilenerek kadınların sinemada nasıl temsil edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Kadın karakterlerin sinemada temsil şekli nedeniyle izleyicilerin bakışı sorunlu hale gelmekte kadınlar özne olmak yerine sıklıkla nesne olarak konumlandırılmakta, erkeğin bakışında ve düşüncesinde filmde varlık göstermektedir. Kadınların bu şekilde temsil edilmesinin nedeni ataerkil sistemdeki eril bakıştır (1997, s. 42). Klasik anlatı sineması içinde üretilen filmler yoğun olarak bu eril bakış altında kadın temsiline başvurmaktadır. Ataerkil düzenin dayattığı toplumsal cinsiyet rollerini Hollywood sineması sıklıkla kullanmaktadır. Hollywood sineması ve klasik anlatı bir nevi bu bakışın bir temsilcisi olarak kitlelere bu rolleri benimsetmektedir. Sinemada kadının tek tipleşen temsilleri üzerine feminist kuramcılar çeşitli eleştiriler getirerek alternatif temsil şekilleri üzerinde tartışmıştır. *Kızarmış Yeşil Domatesler* filmi alternatif kadın temsili ve Hollywood sinemasının dayattığı cinsiyet rollerini klasik anlatı yapısına sahip bir Hollywood filmi olarak eleştirmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından sinemada kadına yüklenen sorumluluklar ve kadın bedeninin temsil şekli değişmektedir. Ataerkil sistem içerisinde kadın karakterler, özne olmaktan ziyade erkeğin bakışı altındaki nesne olarak eril bakış açısından temsil edilmektedir. (Mulvey, 1997, s. 42). Klasik anlatı sineması ve modern anlatı sinemasında toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadın temsilleri, kimi zaman farklılaşsa da ataerkil sistemin kadına yüklediği roller benzerdir. Klasik anlatı sineması yani Hollywood tipi anlatıda kadınlar erkek

karakterlerin bakış açısı üzerinden tanımlanmaktadır. Kadınlar, erkeklerin omzunda gözlerini kapatan ve erkeğin bakışlarında arzu nesnesi olarak konumlandırılan bireylerdir (Williams, 1992, s. 164, 167). Modern anlatı sineması diğer bir adıyla Sanat sinemasında da kadın, klasik anlatı sinemasında olduğu gibi özel alana hapsedilmekte ve erkeğin bakışının nesnesi olmaktadır (Öztürk, 2000, s. 19, 20). Çalışmanın örneklemi olan *Kızarmış Yeşil Domatesler* filmi, klasik anlatı sineması içerisinde yer almaktadır ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında inşa edilen kadına alternatif bir örnek sunmaktadır.

Kızarmış Yeşil Domatesler filmi kadının erkeğin bakışının nesnesi olma durumundan uzak bir temsil şekli ile kadın hikayeleri üzerine odaklanmaktadır. Filmde, 2 farklı dönemde yaşayan 4 farklı kadın karakter üzerinden arkadaşlık ve kadın dayanışması hikayesi anlatılmaktadır.

Görsel 1: *Kızarmış Yeşil Domatesler* Filmi Afışı

Tablo 1: *Kızarmış Yeşil Domatesler* Filmi Künyesi

Yönetmen	Jon Avnet
Eser Sahibi	Fannie Flag
Senarist	Carol Sobiesk Fannie Flagg
Oyuncular	Kathy Bates (Evelyn Couch) Mary Stuart Masterson (Idgie Threadgoode) Mary Louise Parker (Ruth Jamison)

	Jessica Tandy (Ninny Threadgoode)
Yıl	1991
Süre	130 Dakika
Ülke	ABD

Kızarmış Yeşil Domatesler kitabı, 1987 yılında Fannie Flagg tarafından kaleme alınmış ve New York Time’da 36 hafta en çok satılan kitaplar listesinde yer almıştır. Film, 27 Aralık 1991’de Amerika Birleşik Devletleri’nde sinemalarda gösterime girmiş olup 119, 4 milyon dolar gişe hasılatı elde etmiştir. Film ticari başarısının yanında Bafta ve Altın Küre adaylığı almıştır. Filmde Güney Amerika’da 1920’lerde yaşayan Igdie ve Ruth’un hikayesiyle 1980’lerde yaşayan Evelyn’in ve Ninny hikayesi anlatılmaktadır. Yaşlı, huzur evinde yaşayan Ninny’nin, Whistle Stop Cafe hikayesini anlatması ile iki dönem iç içe geçirilerek izleyiciye sunulmaktadır. Evelyn, İgdie ve Ruth’un hikayesinden cesaret alarak karakterini dönüştürmektedir. 1980’li yıllarda kadınlar arasında yükselen feminist söylemlerinin izleyiciler ile buluşması Evelyn karakteri ve onun hikayesi ile gerçekleşmektedir. Özetle; *Kızarmış Yeşil Domatesler* filminde, 1920 ve 1980’li yıllarda toplumsal hayatta varlık göstermeye çalışan 4 kadın karakterin hikayesi anlatılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında *Kızarmış Yeşil Domatesler* filminde alternatif kadın temsilleri kullanılmaktadır. Klasik anlatı sineması içerisine dahil edilebilecek bu film, kadın temsili konusunda bu anlatı yapısının temsil kodlarından uzaklaşarak erkeğin bakışının nesnesi olan kadın temsilinden ziyade toplumsal hayatta varlık gösteren kadın ve kadın dayanışması konularına odaklanmaktadır. Bununla birlikte film 1920’lerdeki ırkçı siyahi bakış açısına protest bir duruş sergilenmektedir.

Film süresince, 1920’ler ve 1980’lerde kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet rolleri ortaya konulmaktadır. Ataerkil sistem içerisinde toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılan kadınların özgürleşme mücadelesi ve toplumun dönüşümü dramatik bir dille anlatılmaktadır. Filmin başrolü olan 4 farklı kadın karakter, toplum içerisinde kadınlara yüklenen farklı rolleri temsil etmektedir.

Filmin 1920'lerde geçen sekanslarında, Iddie ve Ruth karakterlerine yer verilmektedir. İki karakter üzerinden dönemin toplumsal cinsiyet rolleri verilmekte ve olay örgüsü içinde, karakterlerin bu rollerden sıyrılıp bireye dönüşme hikayesi anlatılmaktadır. Iddie karakteri çocukluğundan itibaren toplumsal cinsiyet rollerinin dayatıldığı bir karakterdir. 1920'lerde geçen hikâyenin anlatıldığı sekansların ilk sahnesinde Iddie beyaz elbiseler içinde zarif bir karakter olarak gösterilmektedir. Sahnenin devamında karakterin bu elbiseyi, ailesinin zorlaması ile giydiği ve buna tepki olarak erkek kardeşi ile laf dalaşına girdiği görülmektedir. Karakter, çocuk olsa dahi cinsiyet olarak kadın olmasından kaynaklı, toplumun dayattığı rolün üzerine yüklenmesiyle arzu etmediği bir kıyafet ile sınanmaktadır. İlerleyen sahnelerde karakter, bu duruma protest bir tavır göstermektedir. Filmde; Iddie'nin toplumsal cinsiyet rollerinde erkek çocuklara atfedilen kıyafetleri giymesi ve eğlenceye katılması, toplum tarafından dayatılan toplumsal cinsiyet rollerine ilk karşı çıkıştır. Iddie yetişkin bir birey olduğunda da toplumun kadınlara dayattığı elbise etek, topuklu ayakkabı vb. kıyafetleri değil erkek için tasarlanan şort, gömlek ve postal gibi kıyafetleri giymektedir. Ayrıca o dönemde kamusal alanda kadın varlığının hoş görülmediği meyhanelerde, barlarda zaman geçirmesi, erkek karakterlerle kumar oynayıp içki içmesi ve siyahi insanlara yardım etmesi ile dönemin toplumsal normlarını zorlamaktadır. Bu yanı sıra Iddie, döneminin dayattığı cinsiyet rollerinden sıyrılarak varlık göstermeye çalışan bir kadın olarak temsil edilmektedir. Iddie ile aynı dönemde yaşayan bir diğer başrol Ruth karakteri ise Iddie'nin tam aksine dönemin toplumsal cinsiyet rollerine tamamen uyan bir karakterdir. Ataerki sistemin kadına atfettiği naif, kibar, çocukları eğiten bir karakter olarak film boyunca çiçekli elbiseleri, topuklu ayakkabıları ve şapkasıyla "hanımefendi" karakter olarak temsil edilmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin ondan beklediği şekilde erişkinlik yaşına geldiğinde evlenmekte ve bir çocuk dünyaya getirmektedir.

Filmin 1980'li yıllarında geçen hikâyesinde yer alan Ninny karakteri tıpkı Iddie gibi dönemin toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı yaşlı, sessiz sakin bir

kadın/ nine olmaktan ziyade çılgın, neşeli ve özgür ruhlu bir kadındır. Karakterin neşeli ve çılgın hali filmin bir sahnesinde saçını renkli boyaması ile daha belirgin hale getirilmektedir. Ninny karakterinin en önemli özelliği, bu dönemdeki diğer başrol olan Evelyn'in dönüşümünü başlatmasıdır. Ninny anlattığı Iddie ve Ruth'un hikayesi ile Evelyn'in toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılmasında önemli bir itici güç görevindedir. Evelyn karakteri, filmin ilk yarısında toplumun kadına dayattığı cinsiyet rollerine uyan biri olarak gösterilmektedir. Karakter, her ne kadar ona yeterince ilgi göstermeyen bir eşe sahip olsa dahi onu çok seven ve ona sonsuz ilgi gösteren bir eş olarak gösterilmektedir. Güzel elbiseleri, topuklu ayakkabılarıyla, kocasını seven ama kocasından ilgi görmek için birden fazla kursa giderek eşinin ilgisini toplamaya çalışan biri olarak temsil edilmektedir. Bu temsil ile karakter; toplum içerisinde kabul gören ve beklenen toplumsal cinsiyet rollerini evli bir kadın olarak karşılamaktadır. Ninny karakteri ile tanışıp Iddie ve Ruth'un hikayesini öğrendikten sonra karakter, kendi içinde bir dönüşüme uğrar ve toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılarak özgürleşme mücadelesinde kendi benliğini bulmaya başlar. Daha önce toplumun ona dayattığı ideal eş/ kadın olma durumu içinde kendini yetersiz hissetme duygusunu çikolatalar ve şekerlemeler yiyerek aşmaya çalışırken, ilerleyen süreçteki karakter dönüşümü ile sağlıklı sebzeler yemeye başlayarak yetersizlik duygusundan arandığı göstergebilimsel olarak verilir. Ayrıca; toplumun ona dayattığı ideal eş ve kadın olma normlarını evinin bir duvarını yıkarak tekrar göstergebilimsel olarak izleyiciye vermektedir. Bu sahnede Evelyn'in eşi, duvarı neden yıktığını sormaktadır ve Evelyn ona “*Hava ve ışığa ihtiyacım var*” cümlesiyle cevap vermektedir. Karakterin diyalogdaki hava almadan kastettiği ve sahnenin devamında evinin duvarını yıkması açıkça ilerleyen sahnelere bir göndermedir. Evelyn, bu sahnenin sonrasında toplumun ona dayattığı cinsiyet rollerinden sıyrılmaya başlamaktadır.

Film sürecinde Ruth ve Evelyn karakterlerinin toplum tarafından dayatılan toplumsal cinsiyet rollerinden çıkışları arkadaşlık teması ile verilmektedir. Ruth, Iddie ile yakın arkadaş olduğunda toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılarak

özgürleşmektedir. Aynı şekilde Evelyn karakteri de Ninny ile arkadaş olduğunda ona dayatılan cinsiyet rollerinden uzaklaşarak kendi benliğini bulmaktadır. Bu açıdan arkadaşlık/ kadın dayanışması toplumsal cinsiyet rollerine karşı çıkişta önemli bir öge olarak kullanılmaktadır. Evelyn karakteri Ruth ve Iddie'nin hikayesi ile ona dayatılan cinsiyet rollerinden sıyrılarak yeni bir benlik ortaya koymaktadır.

1920'lerde yaşanan olaylarda Ruth ilk aşamada, Iddie'nin ailesi tarafından ona göz kulak olmak ve dönemin toplumsal normlarını öğretmek için eve çağırılmaktadır. Ruth, 1920'lerde yaşamış toplumsal olarak hiçbir eleştiri almayan, topluma uygun bir karakter imajı çizmektedir. Dini vecibeleri yerine getiren inançlı, çocukları eğiten, aşırılığı olmayan bir hanımefendi rolünü yansıtmaktadır. Ama bu rol, toplumun ona zorla dayattığı özsüz kurallardan ziyade kendi içsel yolculuğudur. Ruth karakteri aracılığı ile toplumun kadına yüklediği sorumluluklar filmde yansıtılmaktadır. Örneğin, Ruth ile Iddie'nin gölün kenarındaki sahnesinde Iddie Ruth'a şu cümleleri söyler: *“İnsanlar ne düşünür diye endişelenmeyi bırakmalısın. Her zaman doğru olanı yaptın. Baban hastalandığında ona baktın. Kilise okulundaki tüm çocuklara baktın. Annene bakacaksın”* sahnenin devamında Ruth ekleme yaparak *“evlenmem gereken adamla evleneceğim”* cümlesini kurmamaktadır. Yukarıdaki diyalogda, toplumun kadınlara yüklediği sorumlulukların kelimelere dökülmüş hali görülmektedir. Tarih boyunca kadınlar haklarını elde etmek için birçok mücadeleye girmiştir. Bu mücadelede kadın, özel alan içinde (evde) aile bireylerinin sorumluluğunu almaktadır. Bu sorumluluk kimi zaman anne, kimi zaman eş kimi zaman evlat etiketleri ile kadına yüklenmektedir. Kadınların özel alan içinde kalarak bu tarz sorumluluklar alması, onları eleştirilmeye müsait bir konuma getirmektedir. Ritzer'e göre toplumsal cinsiyet rolleri, toplum üyelerinin sosyal ortamdaki hareketleri üzerinde belirleyici olmaktadır (Ritzer, 2012, s. 229). 1920'lerde yaşamış Ruth çevresinin/ toplumun beklentileri üzerine babasının sorunluluğunu alan, kilisedeki çocukları eğiten ve sonunda ondan beklenildiği gibi bir evlilik yapan karakterdir. Anne, çocuk, öğretmen, bakıcı, eş gibi kadına yüklenen birçok etiket ve sorumluluk, Ruth

karakterine atfedilmiştir. İlerleyen sahnelerde Ruth, normlarını kırarak Iddie'nin dünyasına girmekte ve toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılma deneyimini yaşamaktadır. Onunla trene binmekte, ihtiyaç sahiplerine yiyecek atmakta, nehir kenarındaki mekânda içki içmekte, kumar oynayarak özel alana kapatılan bir kadın olarak kamusal alana adım atmaktadır. Iddie karakterinin filmde temsil şekli, toplumsal cinsiyet rolleri gereğince kadın olmayı reddetmesi, erkeklere özgü sayılan kamusal eylemler üzerinden görüne kılınması üzerinedir. Kadın karakter toplumun ona dayattığı kadın rollerini reddetmek ve kamusal alanda varlık gösterebilmek için erkeksi bir tavra bürünmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine sıklıkla eleştiri getiren bu filmde bu tarz bir temsil şeklinin tercih edilmesi feminist kuram açısından sorunlu bir anlatımdır.

Filmin başlarında Ruth her ne kadar bu deneyimi yaşasa da ilerleyen sahnelerde toplumsal cinsiyet rollerinin ondan beklediği rolü gerçekleştirerek toplumun ona uygun gördüğü bir erkekle evlenmektedir. İlerleyen süreçte hamile olduğu halde eşinden şiddet görmesi ve buna tepki göstermemesi, bu dönemdeki kadının rolünü tekrardan hatırlatmaktadır. Aile hayatında Ruth'un sıkıntılar yaşadığını öğrenen Iddie, arkadaşını kurtarmak için evine gitmekte ve Ruth'un eşi ile dövüşerek arkadaşını kurtarmaktadır. Eşinden ayrılan Ruth, Iddie ile birlikte Whistle Shop Cafe'sini açmakta ve ekonomik özgürlüğüne kavuşarak kamusal alanda güçlü kadın profiline dönüşmede ilk adımı atmaktadır. 1980'li yıllarda hikayesi anlatılan Evelyn karakteri tıpkı 1920'lerdeki Ruth karakteri gibi toplumsal cinsiyet içinde kadına biçilen rollerin özelliklerini üstünde barındırmaktadır. Karakter, çiçekli elbise ve topuklu ayakkabıları ile daima bakımlı şekilde görünmektedir. Ataerkil sistemin izin verdiği ölçüde araba kullanmakta, tek başına alışverişe gidebilmekte ve belirli kurslara katılarak kamusal alanda varlık göstermektedir. Kocasının ilgisini tekrar kazanabilmek için katıldığı kursta eğitmenin sarf ettiği "*İlişkinize yeniden romantizmi eklemenin yalnızca sizin elinizde olduğunu görmelisiniz*" cümlesi kadının aile içindeki konumunu ve toplumun kadından beklentilerini açıkça göstermektedir. 1920 ve 1980 arasındaki

60 yıllık sürede feminist hareketler ortaya çıkmış, kadınlar sosyal, siyasal, eğitim ve hukuk alanlarında hak mücadelesine girmiş olsa da bu sahne ile kadına yüklenen bazı etiketlerin değişmediği gözler önüne serilmektedir. Kadınların hane içinde mutlu olabilmesi ve aile birliğinin sağlanabilmesindeki bütün sorumluluğun kadında olduğu ve bunun bir görev olarak verildiği, bu sahne ile açıkça gösterilmektedir. Her ne kadar kamusal alanda özgürleşme adına adımlar atılsa da özel alanda kadını sistemin yine aynı yere sıkıştırmaya çalıştığı alt metinde verilmek istenmektedir.

Kızarmış Yeşil Domatesler filmi toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında özellikle kamusal alan ve özel alan meselesiyle ayrıca ilgilenmektedir. Sanayi devriminden itibaren fabrikaların açılmasıyla özel alan ile kamusal alan kavramları ortaya çıkmıştır. Bu değişim ile erkek dışarıda yani kamusal alan olan iş yerleri, sokaklarda yer almış kadın ise özel alan olan evlere sıkıştırılmıştır. Eril kamu ve dişil hane/özel alan ayrımı, modern kapitalist toplumun temeli olmuştur (Sancar, 2009, s. 51). Kamusal alan ve özel alan ayrımı birçok eşitsizliği, ev içi emeğin görmezlikten gelinişini ortaya çıkarmış olup kadına yüklenen sorumlulukları da arttırmıştır. Erkek, kamusal alanda var olarak hem para kazanmakta hem de varlığını hane dışında sürdürmektedir. Kadın ise evde kalarak hane dışına çıkamamakta ve kamusal alanda varlık gösterimini kısıtlanmaktadır. Feminist hareketler sonucundaysa kadınlar kamusal alanda görünür olmaya başlayarak özel alana hapsedilme hallerinden kısmen uzaklaşmaya başlamıştır. Filmde, Ruth karakterinin hamileyken kocası Frank Bennett tarafından şiddete uğradığı halde hane içerisinde kalma halinin devam etmesi, özel alanın içerisinde kadınların yaşadığı sıkıntıların bir örneğidir. Iddie'nin Ruth'un evine gittiğinde gözündeki morluğu görmesi ve nedenini sorması üzerine karakterin hiçbir şey olmadığını söylemesi, "hane/ ev içinde olan hane/ ev içinde kalır" söylemini güçlendirmekte ve kadının özel alanda yaşadığı sıkıntıları gözler önüne sermektedir. Özel alan içinde sessiz ve pasif olan Ruth karakteri, Iddie'nin desteği ile kamusal alanda varlık göstermeye başlayınca, karakteri büyük oranda değişime uğramaktadır.

Whistle Shop Cafe'nin açılması ile ekonomik özgürlüğüne kavuşan Ruth, filmin bu yarısından itibaren toplumun ona dayattığı cinsiyet rollerinden sıyrılarak kamusal alanda birey olarak varlık göstermeye başlamaktadır. Kafede dönemin ırk politikalarına rağmen Sipsey ve Big George vb. siyahiler çalıştırılmaktadır. Iddie ve Ruth tarafından Whistle Shop Cafe'de siyahilerin çalıştırması ve onlara yemek temin etmesi ataerkil topluma bir karşı çıkıştır. İki kadın karakter, toplum tarafından düşkün olarak etiketlenen bireyleri bünyesine alarak onları kamuya kazandırmakta ve ataerkil düzene tekrardan karşı durmaktadır. Kafenin bu yönünün en önemli kanıtı, Ruth'un burada çalışmaya başladığı andan itibaren özgür ve güçlü bir birey olmasıdır. Whistle Shop Cafe ve iki kadın karakterin birbiri ile olan arkadaşlık/ dayanışma hikayesi, 60 yıl sonra toplumsal cinsiyet rolleri altında ezilen bir başka kadına ilham olarak Evelyn karakterinin dönüşümü için destekleyici bir unsur olmaktadır.

Sonuç

Kızarmış Yeşil Domatesler, çekildiği dönemde oldukça ilgi gören bir arkadaşlık hikayesi altında kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerini dönüştürmeyi amaçlayan Klasik anlatı/ Hollywood anlatı biçimine sahip bir filmidir. Filmde ataerkil düzen içerisinde kadının kamusal alan ve özel alandaki konumu, kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Ruth ve Evelyn karakteri ile özel alana sıkıştırılan kadınların yaşadıkları sıkıntılar ve ruh halleri gösterilmektedir. İlerleyen süreçte Iddie ve Ninny'nin desteği ile karakterlerin dönüşümü çarpıcı şekilde ele alınmaktadır. Filmde; Feminist kuram çerçevesinde, kadınların toplumsal hayatta varlık göstermeleri ve kamusal alana adım atmaları ve erkek egemen sistemde onlara dayatılan etiketlemelerden sıyrılarak birey olabilme çabaları farklı dönemler üzerinden verilmektedir.

1920 ve 1980 gibi iki farklı dönemde geçen film aracılığı ile kadın hikayeleri ile toplumsal cinsiyet rollerinin dönemler içerisinde değişikliğe uğramadığı gösterilmektedir. Kadınların, erkek bakışının nesnesi olma halinden,

çeşitli etiketlemelerden kurtulması ve kadının kendi mücadelesi ile var olabileceği filmde açıkça verilmektedir. Filmde bu mücadelenin aracı Whistle Stop Cafe'dir. Bu kafe ile Ruth ekonomik olarak özgürlüğünü kazanmakta, toplumun ona yüklediği boşanmış bir kadın ve bir anne etiketlemelerini aşarak kadın dayanışması ile varlığını kamuya/ topluma kanıtlamaktadır. 1980'lerde de Evelyn karakteri üzerinden kadınların toplum tarafından benzer beklentilere ve etiketlemelere maruz bırakıldığı gösterilmiştir. Maddi gücü eline almış kadın eşine her zaman güzel ve bakımlı görünmeli, aileyi bir arada tutmalıdır. Yıllar geçse de kadınlardan beklenen roller, değişiklik göstermemektedir. Kadına yüklenen bu toplumsal roller, kadın mücadelesi ve feminist hareketlerle kısmen dönüşse de kadının toplum tarafından eleştirilmesi ve farklı sorumlulukların onlara yüklenmesi devam etmektedir. *Kızarmış Yeşil Domatesler* filmi "kadınlar toplumsal cinsiyet rollerinden ve ataerkil bakışın onlara yüklediği etiketlemelerden nasıl kurtulur?" sorusunun cevabını Ruth ve Evelyn karakterinde yaşanan değişim ile cevaplamaktadır.

Kaynakça

- Arat, N. (2010). *Feminizm'in ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Baltacı, A. (2019). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Beauvoir, S. (2019). *İkinci Cinsiyet Olgular ve Efsaneler*, (G. Acar Savran, Çev.) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bebel, A. (1996). *Kadın ve Sosyalizm*, (S. N. Kaya, Çev) İstanbul: İnter Yayınları.
- Bhasin, K. (2024). *Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller*. İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı.
- Budgeon, S. (2011). *Third-Wave Feminism and the Politics of Gender in Late Modernit*. Houndmills: Palgrave macmillan.
- Butler, J. (2010). *Cinsiyet Belası*. (B. Ertür, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar-Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. (C. Soydemir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çakır, S. (2007). *Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi*. B. Örs (Ed.), *Modern Siyasal İdeolojiler* içinde (s. 412-475). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Demir, Z. (1997). *Modern ve Post-modern Feminizm*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Fine, C. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*. (K. Tanrıyar, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Hook, B. (2000). *Feminism is for Everybody Passionate Politics*. Cambridge: South End Press.: South End Press.
- Karataş, Z. (2017). “Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi”, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-86.
- Kılıç, Z. (1998). Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketlerine Genel Bakış. A. B. Hacımirzaoğlu (Ed.), *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Knappe, H., & Lang, S. (2014). Between Whisper and Voice: Online Womens's Movement Outreach in the UK and Germany. *European Journal of Women's Studies*, 21(4), 361-381.
- Mulvey, L. (. (1997). Görsel Haz ve Anlatı Sineması. *25.Kare: Sinema Kültür Dergisi*, 35-46.
- Özsöz, C. (2008). Kültürel feminist teori ve feminist teorilere giriş. *Sosyoloji Notları*, 6, 41-55.
- Öztürk, S. R. (2000). *Sinemada Kadın Olmak*. İstanbul: Alan Yayınları.
- Ritzer, G. (2012). *Modern Sosyoloji Kuramları*. (H. Hülür, Çev.) Ankara: Deki Yayınları.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: imkânsız iktidar: ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Şahin, M. (2019). Kültür Aktarımında Toplumsal Cinsiyetin Rolü. *Akademik Hassasiyetler*, 6(11), 233-249.
- Tür, Ö., & Aydın Koyuncu, Ç. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı Temelleri, Gelişimi ve Sorunları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 26, 3-24.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 163-175.
- Tekvar, S. O. (2017). Türkiye’de Feminist Alternatif Medyanın İşlevselliği: Bir Alternatif Medya Örneği “Kadınların Postası” Projesinin İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 426-436.
- Uluocak, Ş., Gökulu G., Bilir, O., E. Karacık, N., Özbay, D., (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: Paradigma Akademi Yayınları.
- Williams, L. (1992). “When the Women Looks”, Introductory Readings. G. Mats, L. Braud, & M. Cohen (Ed.), *Film Theory and Criticism* içinde (s. 17-36). Oxford: Oxford University Press.
- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerçekleştirilmesi*. (D. Hakyemez, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Extended Abstract

Throughout history, there have been significant differences in the roles of men and women. In patriarchal societies, men's health plays an active role in social, political and economic life, which is the public sphere, while women's bodies play a role within themselves and play a more active role in the private sphere of the home.

This situation, along with issues such as the limited education, social, and legal rights of women, has led to the beginning of women's rights struggles. Feminism emerged as part of these struggles and aimed to address the shortcomings of each previous period. Feminist movements have arisen in specific periods, known as the First Wave, Second Wave, Third Wave, and today, the Fourth Wave. The history of feminism encompasses periods during which women challenged societal and legal inequalities and questioned their positions within society. Bell Hooks defines feminism as a movement aimed at ending gender

inequality. In this context, feminism is a struggle for the liberation and legitimization of women's rights. Historically, feminism is divided into four waves: The First Wave focuses on advocating for rights such as education and equality. The Second Wave, beginning in the 1960s, addresses the oppression of women in social life. The Third Wave emphasizes power relations among women themselves. The Fourth Wave is characterized by the prominence of women's struggles on digital platforms. Efforts to achieve gender equality continue to address issues such as women's equality and freedom.

At the beginning of the 20th century, the concept of gender came into focus, and thinkers like Judith Butler made significant contributions in this field. Butler argues that gender is influenced by social structures and cultural norms, opposing biologically-based concepts of gender. Gender roles are shaped by the expectations of an individual's social environment. These roles span a wide spectrum, from family life to professional settings, and are represented in various artistic domains in everyday life.

This study aims to examine the film *Fried Green Tomatoes* from a gender roles perspective based on feminist theory. Through the main characters, the film questions gender norms/roles and analyzes the relationships between female characters and their individual transformations. Themes such as female solidarity, patriarchal oppression, and individual liberation are explored within the framework of feminist theory. Additionally, the study seeks to address questions about how women are accepted in society and whether women's roles have historically changed. The gender roles assigned to women in the 1920s and 1980s are presented through the characters of Idgie, Ruth, Evelyn, and Ninny.

Sex is a biological characteristic, whereas *gender* refers to the sum of meanings that society assigns to women and men. Society causes individuals to internalize behavioral patterns and roles based on their sex. Women and men take their places in social life in accordance with these roles. In line with the cultural, historical, religious, etc. value judgments of societies, genders are put into certain molds by attributing certain characteristics to genders. General values, such as the color blue representing men and the color pink representing women, can turn into gender norms. The behaviors of individuals within society are shaped in parallel with the rules and values of society. Along with the innate gender characteristics, gender roles and patterns determined by society are internalized by individuals. In the patriarchal system that is dominant throughout the world, women are given responsibilities related to private areas such as taking care of children, taking responsibility for the house, being a mother, giving birth to children, taking care of her husband or the man she loves, while men are given responsibilities related to public areas such as bringing money home, protecting the family, etc. Certain situations that the patriarchal system imposes on individuals in terms of gender become a value judgment and are adopted by society. Mass media conveys these value judgments and gender roles to individuals as a message within their narratives in order to further legitimize the patriarchal system. Cinema is one of the most important of these mass media. Cinema also reflects gender roles, often objectifying female characters through the male gaze. In the first parts of the movie *Fried Green Tomatoes*, the characters Ruth and Evelyn, whose stories are told between the 1920s and 1980s, contain the characteristics of the roles assigned to women within the society's gender. The characters always look well-groomed in their floral dresses and high heels. Even though her husbands are violent or do not care about her, she continues to be the ideal wife that the patriarchal system has imposed on her. In the later parts of the film, the gender roles imposed by the patriarchal system begin to collapse through the characters of Idgie and Ninny. In the later parts of the film, the gender roles imposed by the patriarchal system begin to collapse through the characters of Idgie and

Ninny. When Ruth becomes close friends with Idgie, she becomes liberated from gender roles. Likewise, when the character of Evelyn becomes friends with Ninny, she moves away from the gender roles imposed on her and finds her own identity. In this respect, friendship/female solidarity is used as an important element in opposing gender roles. The character of Evelyn reveals a new self by breaking away from the gender roles imposed on her through the story of Ruth and Idgie. However, the film *Fried Green Tomatoes* highlights women's solidarity through female stories, emphasizing the dismantling of societal gender stereotypes imposed on women and depicting their journey toward discovering their true selves.

Gender roles Alternative representations of women are used in the movie *Fried Green Tomatoes*. Throughout the film, the gender roles expected of women in the 1920s and 1980s are revealed. The struggle for liberation of women who are freed from gender roles within the patriarchal system and the transformation of society are told in a dramatic language. The four different female characters in the film represent the different roles assigned to women in society. This film, which can be included in the classical narrative cinema, moves away from this narrative in terms of the representation of women and focuses on the issues of women and women's solidarity that exist in social life rather than the representation of women as the object of the male gaze. However, the film takes a protest stance against the racist black movements of the 1920s.

The film tells the stories of different female characters living in two distinct periods, the 1920s and 1980s, and questions gender roles through these characters. *Fried Green Tomatoes* offers alternative representations in the context of feminism and gender, taking a stand against patriarchal norms. *Fried Green Tomatoes* is a film with a Classical/Hollywood narrative that aims to transform the gender roles imposed on women through a friendship story that attracted a lot of attention at the time it was shot. The movie *Fried Green Tomatoes* also deals with the issue of public and private space, particularly in the context of gender roles. In the film, the position of women in the public and private spheres within the patriarchal order and the gender roles and responsibilities imposed on women are discussed from a critical perspective. The first half of the film shows the troubles and mental states of women who are confined to private spaces through the characters of Ruth and Evelyn. As a result of feminist movements, women began to become visible in public spaces and began to move away from being confined to private spaces. In the film, the fact that Ruth, the character, continues to stay at home despite being subjected to violence by her husband Frank Bennett while she is pregnant is an example of the difficulties experienced by women in the private sphere. Ruth, who is quiet and passive in the private sphere, undergoes a major change in her character when she begins to appear in the public sphere with Idgie's support. Having gained financial independence with the opening of the Whistle Shop Cafe, Ruth begins to emerge as an individual in the public sphere from this half of the film onwards, breaking away from the gender roles imposed on her by society. In the 1980s, the character of Evelyn drives a car to the extent permitted by the patriarchal system, can go shopping alone, and participates in certain courses to maintain her presence in the public sphere. Evelyn overcomes the limits imposed on her by the patriarchal system through the story of Idgie and Ruth told by Ninny, by crashing her conscious into a car in a shopping mall parking lot and then by destroying the wall inside her house with a sledgehammer.

Through the characters from the 1920s and 1980s, the film portrays efforts to transcend societal norms, women's solidarity, and the struggle for liberation. It depicts how women resist gender roles imposed by society and embark on a journey of self-discovery

and emancipation. The relationships and solidarity portrayed in the film highlight the increasing visibility of women in social life. The journey of Ruth and Evelyn breaking free from societal gender roles is presented through the theme of friendship. Ruth, for instance, liberates herself from traditional gender roles when she develops a close friendship with Idgie.